

TÜRKİYE'DE MESLEKİ VE TEKNİK EĞİTİMİN PROBLEMLERİ VE GELİŞME STRATEJİLERİ YÖNÜNDEN YENİ BİR MESLEKİ-TEKNİK EĞİTİM POLİTİKASI İHTİYACI

Dr. Nur REMAN

Türkiye'de ekonomik gelişmenin gerçekleşebilmesinde sanayileşme ilk hedef olarak alınmıştır. Nitekim gerek birinci, gerek ikinci plân dönemlerinde sanayi sektörü gelişme hızı, genel ekonomik gelişme hızının üstünde bir oran göstermektedir. Birinci ve ikinci Beş yıllık plân dönemlerinde ekonominin genel gelişme hızı % 7 olarak kararlaştırılırken, bu oran I. Plân döneminde yılda ortalama % 6.7, II. Plân döneminde ise % 12 olarak hesaplanmıştır. Gerçekleşme oranları ise I. Plân dönemi için % 9.7, II. Plân dönemi için ise % 7.6 olmuştur. Her iki dönemde de sanayi büyüme hızının ekonomideki genel büyüme hızı üstünde tutulması, bu sektöre ekonomik gelişmede verilen önemi ifade etmekte ve Türkiye'nin ekonomik gelişmesinin ancak sanayileşme yolu ile gerçekleşebileceğine olan inancı kanıtlamaktadır.

Görüldüğü gibi sanayi sektörü her iki plân döneminde de arzulanan hedefe ulaşamamıştır. Sektörün bu gelişme hızına erişebilmesi, çeşitli faktörler yanında, gerekli kalifiye işgücünün yetiştirilmesi ve istihdam edilebilmesine bağlıdır. Bu itibarla ekonominin gelişebilmesi ve arzulanan hedefe ulaşabilmesinde sanayileşmeye ve dolayısıyla işgücünün eğitime düşen ödev önemlidir. Ancak durum günümüzdeki tatbikatın yeterli olmadığı inancı kuvvetlendirmekte ve meslekî-teknik eğitim konusunda yeni tedbirler alınması ve yeni bir uygulamaya gidilmesi hususundaki kanaatleri haklı çıkarmaktadır.

Bu konuda bir analize girmeden önce Türkiye'de meslekî-teknik eğitim probleminin iki yönü olduğunu, konunun bir insan gücü

ve istihdam sorunu olduğu kadar, bir öğrenim ve öğretim meselesi mahiyetini de taşıdığını belirtmek yerinde olur. Muhakkak ki en önemlisi meslekî-teknik eğitimin her iki yönünü de ihtiva eden iktisadî gelişmeyi hızlandırıcı bir etken rolü oynaması hususudur. Tarihi seyri içinde ele alındığında, Lonca devrinden bu yana, meslekî-teknik eğitimde organik bir gelişmeye rastlanmadığı, aksine bu eğitim türünün eski önemini kaybetmiş ve kaybetmekte olduğu görülür.

Loncalar bugünkü modern sanayide olduğu gibi sadece çalışan ve çalıştıranları değil, her iki zümreyi de kucaklayan, yani işveren durumundaki ustalarla, işçi durumundaki kalfaları ve nihayet çırakları da ihtiva eden meslekî teşekküllerdi. Bu teşekküller meslekî, idarî ve iktisadî bütün meselelerle ilgilenmekte ve ayrıca meslekî-teknik öğretim de tertiplemekteydiler. Son derece disiplinli ve katı kalıplara bağlı bir eğitim sistemi uygulayan bu teşekküllerde meslekî eğitim yapılmakta ve bu düzende yetiştirilen elemanlar gerçek sanatkâr ve kalifiye eleman olmadan ustalık mertebesine yükseltilmemekteydiler.

Türkiye'de Lonca nizamının dışında meslekî ve teknik öğrenim, gerek konvansiyonel müesseseler, gerek sınaî işyerlerinde kurulan kurslar ve iş üzerinde eğitim faaliyetleri itibariyle XIX. yüzyılın ikinci yarısında başlamaktadır. Cumhuriyet öncesinde ve Cumhuriyet devri sonrasında meslekî-teknik eğitime zaman zaman hız verilmesine ve iktisadî gelişme üzerindeki etkisinin anlaşılmasına rağmen, arzulanan hedefe ulaşamamıştır. Daima meslekî-teknik eğitimden önde gelen ve tehditkâr bir durum arzeden cehaletle mücadele ön plânda yer almış, okur-yazar oranının arttırılması ve genel eğitim sağlanması problemleri, eğitim politikası hedefleri arasında baş yeri işgal etmiştir.

Günümüzde bir yandan meslekî-teknik eğitim müesseselerinin öğretmen, bina, araç, gereç gibi maddî ve eğitimin kalitesi üzerinde etkili olacak sorunları tartışılırken, öte yandan insangücü politikası olarak dikkate alınması söz konusu olmaktadır. Böylece meslekî-teknik eğitim problemi istihdam ve işgücü politikasının vazgeçilmez bir parçası haline gelmektedir.

Türkiye'de meslekî-teknik eğitimin karşılaştığı problemleri ve bunlarla ilgili çözüm tekliflerini sırası ile inceleyelim:

Türkiye'de meslekî-teknik eğitim gerek eğitimin kalitesi, gerek ekonomi üzerindeki etkileri hususunda pek çok problemle karşı kar-

şıyadır. Bu konu ile ilgili olarak ilk önce örgün eğitim ve örgün eğitim kuruluşları ile ilgili problemler ve çözüm teklifleri üzerinde durmakta fayda vardır.

Memleketimizde örgün eğitim müesseseleri arasında yer alan orta dereceli meslekî-teknik öğretim kuruluşları yeterli kalite ve kantitede eğitim vererek, ekonominin bu konuda ihtiyacı olan vasıflı elemanları temin etme imkânından yoksundurlar. Ekonomik gelişmenin temininde, sanayiın ihtiyacı olan vasıflı elemanların eğitilmelerinde onların kantite itibariyle sanayiın gerçek ihtiyaçlarına göre ayarlanmaları kadar, kalite yönünden de talep edilene uygun olmaları gereklidir. Bu itibarla meslekî eğitimde kalitenin yükseltilmesi sorunu da önem kazanmaktadır. Eğitimin kantite yönünden emek piyasasının ihtiyaçlarını karşılayamaması ve meselenin bir insan gücü problemi olarak mütalâasından önce, memleketimizde meslekî-teknik eğitimin kalite yönünden tartışmasını yapmak lüzumludur. Eğitimin kalitesi söz konusu olduğunda ortaya, eğitim metod ve programları, eğitim araç ve teçhizatı, öğretmenlerin miktarı ve bunların kalite yönünden arzettiği çeşitli sorunlar çıkmaktadır.

Meslekî-teknik eğitimin birçok ülkede olduğu gibi yurdumuzda da genel eğitime kıyasla daha az gelişme kaydetmiş olmasının sebeplerini bu eğitim türünün eğitim araçları, bina, teçhizat itibariyle daha fazla yatırıma ihtiyaç göstermesi, diğer bir ifade ile daha masraflı bir eğitim türü olmasında aramak gerekir. Zira Türkiye'de meslekî-teknik eğitim yapan orta dereceli okullarda eğitim teçhizatının yetersizliği had safhada olup, kulanılan öğretim metodları da genellikle son derece eski ve çağ dışıdır. Maddî imkânsızlıklar sanat okullarında ve enstitülerde atölye eğitimini yetersiz kılmaktadır. Özellikle geri bölgelerdeki meslek okullarında öğrencilerin çoğu gerekli teçhizat ve malzemenin bir kısmını sadece resimlerde görebilmektedirler. Yine birçok okulda dersler kifayetsiz veya noksan olarak okutulabilmektedir. Bu teçhizat yetersizliği Millî Eğitim Bakanlığının meslekî-teknik eğitime bütçesinde yeteri ölçüde pay ayıramaması ile de izah edilebilir. Bakanlık bütçesinden meslekî-teknik eğitime ayrılan pay, son derece masraflı olan bu eğitim sisteminin tesbit edilen eğitim hedeflerine ulaşabilmesi için yetersiz kalmaktadır.

Türkiye'de meslekî-teknik eğitim sisteminin eğitim metod ve teçhizatındaki aksaklık ve yetersizliklerden sonra karşılaştığı diğer

önemli sorun, kaliteli öğretmen kıtlığı problemidir. Eğitimin ana unsuru olan öğretmenlerin verimli kılınacak şekilde yetiştirilmeleri ve meslekî-teknik alanda ortaya çıkan yeniliklerden eğitim yolu ile haberdar edilmeleri gereklidir. Eğitimin hemen hemen her dalında karşılaşılan öğretmen sıkıntısı, özellikle orta dereceli meslekî-teknik okullarda had safhaya ulaşmış durumdadır.

Özellikle öğretmen başına düşen öğrenci sayısı, bu okullarda eğitimin kalitesini belirleyen son derece önemli bir gösterge olmaktadır. Zira pratik çalışma esasına dayanan bu eğitim sisteminin etkinliği öğretmen başına düşen öğrenci sayısındaki artış ile engellenmektedir. Meslekî - teknik eğitim için önemli bir sorun teşkil eden bu problemin çözülmesi için vasıflı öğretmen yetiştirilmesine hız verilmesi ve öğretmenlerin birkaç yılda bir kursa tabi tutularak teknolojinin kaydettiği yeniliklerin kendilerine öğretilmesi, ayrıca sanayi hayatı ile sıkı bir münasebet temin etmelerinin sağlanması gerekli ve faydalıdır. Sanat okulu öğrencilerinin de daha verimli eğitilebilmeleri için staja tabi tutulmaları son derece faydalı olacaktır. Ayrıca sanat okullarında öğrenci kapasiteleri tesbit edilirken teknolojideki ilerlemeler sayesinde açılan yeni iş sahaları dikkate alınarak öğrenci eğitimi bu alanlara yöneltilmelidir. Özellikle ileri derecede sanayileşmiş memleketlerde ortaya çıkan ve teknolojideki ilerleme neticesinde eskiyen ve kapanan iş sahaları için eleman yetiştirilmesinin kısıtlanması veya durdurulması henüz memleketimizde söz konusu olmamakla beraber, hızlı bir sanayî atılım içinde bulunan memleketimizde bu konu gelecek yıllarda düşünülmeğe değer bir özellik kazanacaktır.

Meslekî-teknik okulların sanayî hayatı ile münasebetlerinin zayıf oluşu, bu okulların emek piyasasının ihtiyaçlarını tam anlamı ile karşılayacak vasıfta eleman yetiştirmelerine imkân vermemektedir. Dolayısı ile bu okullardan mezun olanlar, çalışma hayatının pratik bilgi ve tecrübelerinden yoksun olarak yetişmekte, böylece arzulanan hedefe varılamamaktadır. Zira çoğu hallerde, meslekî-teknik eğitim kuruluşlarının sanayî hayatı ile münasebetlerinin zayıf oluşu dolayısıyla müfredat programlarının pratik hayata uygulanmasına imkân kalmamaktadır. Bu itibarla söz konusu okullarda müfredat programlarının ciddiyetle yeniden gözden geçirilmesinde ve sanayî hayatı ile tesis edilecek irtibat sayesinde teknolojinin ihtiyaçlarına uydurulma-

sında büyük fayda vardır. Bu programların üst kademe genel eğitimciler tarafından tesbit edilmesi ve meslekî-teknik okulların liselere benzetilme gayretleri, onların gereken şekilde verimli olmalarını engellemektedir. Meslekî-teknik okullarda eğitim gören öğrencilerin azamî derecede verimli kılmabilmeleri için meslek seçiminde teste tabî tutulmalarında ve seçecekleri iş sahaları için yeterli kabiliyet ve yeteneğe sahip olup olmadıklarının araştırılmasında da büyük yarar olacağı muhakkaktır.

Genel orta öğretim sistemine getirilmesi plâlanan “seçmeli dersler” düzeninin meslek seçim ve mesleğe yöneltme konusunda faydalı olacağı tahmin edilmektedir.

9. Millî Eğitim Şurası'nda Eğitim sisteminin başta gelen görevler arasında hayata ve mesleğe hazırlama görevi üzerinde de önemle durulmuş ve “Türk milletinin bütün fertlerini, Türk millî eğitiminin genel amaçları uyarınca, hayata hazırlamak ve onları bir meslek sahibi yapmak amacıyla yenilikler getirilmesi” plânlanmıştır. E. Şura'nın almış olduğu kararlara göre yeni getirilen eğitim sistemimizde öğrencilerin her eğitim kademesinde, toplum ihtiyaçlarına göre düzenlenmiş çeşitli programlarla, kabiliyetleri ölçüsünde ve doğrultusunda yetişmelerini sağlayan “yönetici” bir sistem kurulacaktır. Bu köklü değişiklik, programların yeniden ele alınmasını ve her eğitim kademesinde ortak bir genel kültür yanında, öğrencilerin hayata ve iş alanına yönelmelerine yardım edecek bilgi ve beceriler kazandıran derslere önem verilmesini zorunlu kılmaktadır. Orta okullarda ve genel orta öğretimde “seçmeli dersler” düzeni de bu maksatla geliştirilmiştir.

Aynı şekilde meslekî ve teknik eğitim programlarına, seçmeli dersler yerine, orta okulun birinci sınıfından itibaren, öğrencilerin yaş ve fikir seviyelerine uygun meslek dersleri koymak suretiyle hem orta okul hem de orta öğretim sıralarında öğrencileri hayata ve iş alanlarına yöneltme görevinin daha iyi başarılması imkânı yaratılmaya çalışılmıştır.

Örgün eğitim kurumlarının teknolojik ilerlemelerin yol açtığı teknik değişimlerden zarar görmemeleri konusuna daha önce temas edilmişti. Teknolojik ilerlemelerden söz ederken bu değişiklikleri sadece örgün eğitim kurumlarını ilgilendirdiğini söylemek doğru ol-

maz. Zira bu husus yaygın eğitim kuruluşları ile de çok yakından ilgilidir. Esasen Batı ülkelerinde ve özellikle A.B.D.'de sanayî ile eğitimciler arasında bir münasebetin tesisi, sanayiın ihtiyacı olan vasıfta elemanların temininde büyük önem taşımaktadır. Bu konuda memleketimizde de çalışmalar yapılmasında fayda olacağı muhakkaktır. Zira ancak bu şekilde sanayiın ihtiyaçlarını tesbit etmek ve bu ihtiyaçları tatmin edici kalite ve özellikler taşıyan bir eğitim temin etmek mümkün olacaktır. Yine yaygın eğitim kuruluşlarınca yürütülecek programlar yolu ile teknik yeniliklere ayak uydurulmasını temin için işçilerin sanayî kuruluşlarında tekâmül kurslarına tâbi tutulması, günümüzde sanayîde karşılaşılan pek çok soruna çözüm getirecektir.

Türkiye'de hızlı sanayileşmenin gerçekleştirilmesi için meslekî teknik eğitime hız verilmesi ve ekonomik gelişmenin sağlanması konusunda devlete düşen ödevler yanında, özel kuruluşların da gerek ekonominin gelişmesi, gerek işletme verimliliğinin artırılması konusunda almaları gereken tedbirler vardır. Eğitimin verimlilik üzerindeki etkisinin bilincine varmış iş adamlarının, kendi sanayî kuruluşları içinde gerçekleştirmeleri gereken eğitim faaliyetleri mevcuttur. Bu itibarla söz konusu müesseselerde ihtiyaçlara dayalı ve prodüktiviteye dönük işbaşı eğitimi programlarının uygulanması ve bu programları yönetecek, bu konuda öğrenim görmüş elemanların temini hususu desteklenmelidir. Özel sanayî kuruluşlarında bu tür hizmet içi eğitim faaliyetleri, gerektiğinde devletin denetimi altında yürütülmeli ve zorunlu kılınmalıdır. Öte yandan sanayiın ihtiyacı olan elemanların yetiştirilmesinde son derece önemli bir görev ifa eden hizmet-öncesi eğitim programlarına hız verilmesi ve memleketimizde henüz fazla yaygınlaşmış bulunmayan bu tür eğitim faaliyetleri yaygınlaştırılmalıdır. Herhangi bir meslekî yeterliğe sahip olmayan şahıslara vasıf ve yetenek kazandırılmasını amaçlayan bu programların hizmet-içi eğitim programları ile irtibat temin edilerek, eğitim faaliyetleri ona göre yürütülmelidir. Özellikle son yıllarda Fransa'da yetişkinlerin ve gençlerin bir meslek ve sanat dalında öğrenime sevkedilmelerini amaçlayan, meslekî yeterlik kazandırıcı bir eğitim tecrübesinden de burada kısaca bahsetmenin ve Türkiye'nin bu konuda Fransız tecrübesinden yararlanmasını tavsiye etmenin eğitim politikamıza ışık tutması açısından faydalı olacağı kanısındayız.

Fransa’da yetişkinlere meslekî yetenek kazandırmak üzere “Formation Professionnelle Pour Adultes” adı ile bir organizasyon ihdas edilmiştir. Bu organizasyonun ilk vazifesi herhangi bir meslek ve sanat kolunda yetişmemiş olanlara meslekî bilgiler vermektedir. Organizasyonun diğer önemli vazifesi ise işçilere daha fazla eğitilmeleri için imkânlar temin ederek, meslekî hiyerarşide kendi durumlarını düzeltmeleri için gerekli tedbirlerin kanun koyucu ile teminat altına alınmasını sağlamaktadır. İşçilerin gösterecekleri kabiliyete göre, gereğinde kısımlı şefi ve hattâ mühendis olma imkânı sağlanacaktır. Bu konu ile ilgili bütün hazırlıklar Fransız Sanayîciler Derneği ile Fransız Sendikaları arasında yapılan bir sözleşme ile tamamlanmış ve tatbikata dahi geçilmiştir. Çok az istisna dışında sanayi ve ticaret hayatında çalışan bütün işçilere mesleklerinde ilerlemek üzere meslek okullarına devam hakkı tanınmış ve bu maksatla kendilerine ücretleri kesilmemek kaydı ile bir yıla kadar izin hakkı da ihdas edilmiştir. İzin süresi haftada 8 iş saatini aşmamak kaydı ile işçilere meslekî kurslara devam hakkı tanınmıştır. Fransa’da tecrübe edilen bu sistemin Türkiye’de de tatbik edilmesi halinde emek piyasasının pek çok problemine çözüm bulacağı muhakkaktır. İşverenler ile işçi teşekkülleri arasında ortaklaşa bir fedakârlık ve çalışmanın ürünü olan bu sistemin, her yıl emek piyasasına giren ve herhangi bir meslekî yeterliliğe sahip bulunmayan binlerce kişiyi ekonomiyeye faydalı hale getirmesi beklenmektedir. Bunun yanısıra, bahis konusu organizasyon, meslek ve sanat değiştirmek isteyenleri de yeni meslek ve sanat kollarına göre yetiştirmeyi amaç edinmiştir.

Organizasyonun diğer vazifesi ise konjonktürel değişmeler karşısında teknik müdahalelerde bulunarak, işletmelerde insanları diğer meslek ve sanatlar için yetiştirecek kurslar açmaktır.

Türkiye için özellikle emek piyasasının vasıflı işgücü ihtiyacını karşılamak hedefini güden faaliyetler bugün ilk plânda önem taşıyan hususlardır. İşverene malî yönden bir külfet yüklemekle birlikte, prodüktiviteyi arttırıcı bir etki de yaratması yönünden Fransız tecrübesi Türk eğitim politikası içinde üzerinde önemle durulmaya değer bir konudur.

Memleketimizde meslekî-teknik eğitimin kalite sorunu ve bu konuda devlete ve özel kuruluşlara düşen ödevlere değindikten ve işçi-işveren işbirliğini tavsiye eden Fransız tecrübesinden de bah-

sederek, bu konularla ilgili olarak Türkiye hakkında çeşitli önerilerde bulunduktan sonra, memleketimizde meslekî-teknik eğitim sisteminin başarıya ulaşamamasının en önemli sebebi olan hu eğitim türüne olan talep azlığı üzerinde duralım.

Türkiye'de meslekî-teknik eğitimin bugünkü başarısızlığının sebepleri arasında talep azlığı başta gelen bir sorun olmaktadır. Genel eğitime talep memleketimizde hızla artmaktadır. Bu artışta eğitimin bütün gelir gruplarına hizmet edecek şekilde yaygınlaştırılmaya çalışılmasının, halkın hayat görüşündeki değişildiğın, ekonominin yetmiş insangücüne olan talebinin artmasının, şehirleşmenin ve bölgelerarası farklılıkların giderilmesine çalışılmasının etkileri vardır. Ekonominin bu duruma cevap vermek üzere eğitimin meslekî formasyon kazandırma görevi ekonominin talepleriyle birleştirilerek belirli dallara yeterli sayıda öğrencinin yönetilememiş olduğu ortaya çıkmıştır. Bunun sebepleri ise, kısmen eğitim sisteminin kendi içindeki yatay ve dikey geçişlerin gereğince düzenlenememiş olmasında, kısmen de talep baskısının ısrarla belirli kademe ve öğrenim dalları üzerinde toplanmasında aranabilir. Bu noktada ekonomik ve sosyal talep kavramları ortaya çıkmaktadır. Memleketimizde orta öğretim kademesinde talep baskısı vardır, ancak bu ağırlık genel orta eğitime yönelmiş durumdadır.

Meslekî ve teknik orta öğretim imkânlarının plân hedeflerine göre yeterli olarak arttırıldığı söylenemez, ama mevcut orta teknik öğretim kurumlarının da kapasitelerinin çok altmda kalan sayıda öğrenciye hizmet ettikleri ve meslekî-teknik öğrenim yapan öğrencilerin çoğunun ekonomik imkânsızlık yüzünden bu dalları seçtikleri de bir gerçektir.

Dolayısı ile asıl talebin yüksek öğrenime doğru olduğu görülmektedir. Kişinin ilerde tutmak istediği işle ilgili olarak toplumda kültür seviyesi, hayat tarzı görüşleri, gelir seviyesi ve dağılımı, sosyal statü, şehirleşmenin getirdiği değişiklikler eğitime olan sosyal talebin yükselmesinde etkili olmaktadır. Hızlı sosyo-ekonomik değişim sebebiyle değer yargılarının da hızla değiştiği toplumlarda oturmuş bir prestij eğilimi de görülmektedir. Sınıf yüksek öğrenim diploması almak başlıbaşma bir prestij unsuru olabilmekte, bu eğilim yüksek öğrenim yapmış olanlara tanman yan imkânlar ve yedek subaylık gibi etkenlerle de güçlenmektedir. Yüksek öğrenime talebin

artmasının diğer sebepleri de öğrenim süresinin uzun olabilmesi imkânı, öğrenimin parasız oluşu, öğrenciler için geliştirilmeye çalışılan diğer maddî ve sosyal imkânlardır. Yüksek öğrenime olan talebin artışı ise genel orta öğretim müesseselerine olan rağbeti meslekî-teknik eğitim aleyhine arttırmaktadır. Bu itibarla meslekî-teknik eğitime olan talebin artması bu eğitim dalına prestij kazandırılması ve meslek okulları ile teknik okullardan mezun olanlara olan ihtiyacın halka duyurulması ile mümkün olabilir. Bu hususta son yıllarda alman ve tatbikata konulan bir karar meslekî-teknik okullara olan talebin artmasına yardımcı olmuş ve bu okulların prestijlerini yükseltmiştir. Bu karar meslekî ve teknik okul mezunlarına üniversiteye devam hakkının tanınmasıdır.

Bunun yamsıra meslekî ve teknik okulara alınacak öğrencilerin imtihana tâbi tutulmaları, bu okulların sosyal statülerini yükseltip, mesleğe yönlendirici çalışmalara hız verebilir. Zira önceki yıllarda genel orta öğretim müesseseleri olan liselere imtihanla girilmesi konusunda alman ve meslekî-teknik okulara olan talebin artması amacını güden bir metod denenmiş ve tam ters bir tesir yaparak, bunun liselere olan talebin artmasına yol açtığı tesbit edilmiştir.

Türkiye'de meslekî-teknik eğitime olan talebi yüksek öğretim aleyhine arttırmanın çeşitli yolları aranırken meslekî-teknik eğitim sistemimize menfî yönde bir tesir yaratacağı umulan Mektupla Yüksek Öğretim Sistemine de burada yer vermek gerekir.

Mektupla Öğretim esasen Millî Eğitim Bakanlığının bünyesinde mevcut bulunmakta, daha ziyade meslekî ve teknik konularda temel bilgi edinmek isteyenlere yardımcı olmak amacıyla tesis edilmiş ancak yaygınlaştırılmamış bir eğitim hüviyetini taşımaktaydı. Bu sistem günümüzde daha da yaygınlaştırılarak yüksek öğretime intikal ettirilmiş ve bu daldaki öğrenci arzı fazlasını öğrenci talebine eşitleyici bir mekanizma olarak tatbikata konulmuştur.

Sistemin ekonomik ve sosyal bakımdan yaratacağı tesirlere değinmeksizin meslekî-teknik eğitimle olan münasebetinden bahsetmek gerekir. Mektupla Yüksek Öğretim Sistemi orta dereceli genel öğretim müesseselerine olan talebi arttırıcı bir tesir icra edecek her türlü özelliği bünyesinde taşımaktadır. Yüksek öğretimi yaygınlaştırarak geniş bir kitlenin istifadesine sunmak vaadleri Yüksek Öğre-

time esasen yüksek olan talebi daha da arttıracak ve meslekî-tekniik okulların öğrenci sayılarının düşmesine yol açacaktır.

Mektupla Öğretim Sisteminin yüksek öğretimde Türkiye'nin ihtiyaç duyduğu vasıf ve kalitede ve ekonominin talep ettiği sahalara eleman yetiştirilmesi için şimdilik imkân mevcut değildir. Zira daha ziyade fen ve teknik eğitimi gerektiren alanlarda yetiştirilmiş personele ihtiyaç duyulan Türkiye'de mektupla eğitimin bu alandaki talebi karşılaması maddî yönden mümkün görünmemektedir. Özellikle yüksek öğretimin bu dalları en fazla eğitim araç ve teçhizatını ve kaliteli öğretim üyelerinin katkısını gerektiren masraflı eğitim nevelerindedir. Mektupla Öğretimin bu dallarda gerçekleştirilmesi çeşitli maddî zaruretleri bünyelerinde taşıyan bu eğitim dalları için söz konusu olamayacaktır. Dolayısıyla ekonominin ihtiyacı olan alanlara yetişkin işgücü temin edemeyen, öte yandan orta dereceli genel eğitim müesseselerine olan talebi meslekî-tekniik okullar aleyhine arttıran bu sistemin Türk Millî Eğitim Sisteminin bünyesine uygun olduğu söylenemez.

Sosyal talep olarak yansıyan hususlardan biri de emek piyasasının yeterli hızda genişleyememesidir. Ancak bu dallarda yeterli sayıda yer olmaması, talebi genellikle yüksek öğrenime doğru kaydırmaktadır.

Emek piyasasında genel orta öğretim kurumları mezunları ile meslekî-tekniik okul mezunları arasında sağlanacak bir ücret farklılaşması, günümüzde gitgide zorlaşan yüksek öğrenime devam imkânları karşısında meslekî-tekniik eğitimin cazibesini arttırıcı bir faktör rolü oynayacaktır. Ne var ki, vasıflı elemanlar ve meslekî-tekniik okul mezunları lehine geliştirilecek ve farklılaşmanın temini, tamamiyle etkin bir insangücü ve istihdam politikasına bağlıdır. Memleketin çeşitli meslek dallarındaki ihtiyaçlarının tesbitine göre düzenlenecek son derece sağlam bir insangücü politikası ve bu politikanın tayin ettiği insangücü taleplerine uygun şekilde yönetilecek bir eğitim sistemi, istihdam probleminde de çözüm getirerek, ekonominin vasıflı insangücü ihtiyaçlarını karşılayacaktır.

Meslek kademelerini, çeşitlerini, standartlarını ve meslek elemanlarının unvan, görev, ücret, yetki ve sorumluluklarını iyice tesbit etmeden ve kanun teminatı altına almadan millî eğitimde hayata

ve iş alanlarına hazırlayan programları gerektiği şekilde hazırlamak ve öğrencileri bu programlara çekmek kolay olmayacaktır.

Meslek programlarını çekici bulmayan öğrenciler her yola başvurarak, yüksek öğretime hazırlayan derslerde başarılı olmaya çalışacak ve yüksek öğretim önüne yığılmaya devam edeceklerdir. Bu gerekçe iledir ki, Çırak-Kalfa ve Ustalar Kanununun en kısa zamanda çıkarılması ve meslekî yaygın eğitim programlarının geliştirilmesine mutlak surette zaruret vardır.

Teknolojik gelişme, üretim artışı, yatırımların artışı, gelir dağılımı biçimi, bölgesel gelişme, organizasyonun düzenlenmesi ve şehirleşme belirli bir ekonomik talep yaratmaktadır. Ancak bu talebin eğitim sisteminin arzıyla karşılanması mümkün olamamakta, dolayısı ile problemler birbirini kovalamaktadır.

Serbest rekâbet piyasasının ülkemizde tam anlamı ile yerleşmiş ve teşkilatlanmış olmaması, mezunların yararlı olabilecekleri işleri bulamamaları, sanayide işlerinde faydalı olabilecekleri seçmede ekonomik bakımdan yararlı olmayan usuller kullanmaları söz konusu olmaktadır. Bu konuda yöneltme ve haber alma metodlarının geliştirilmesi ve yayılması gereklidir. Bunun yanısıra rasyonel işletmeciliğe geçilmesi ve gerekli meslek tanımlarının standartlaştırılması da gerekmektedir. Orta meslekî-teknik öğretime talebin az oluşuna karşılık, yüksek öğrenime ve dolayısıyla genel orta öğretime talebin yüksek olmasının bir sebebi de bu sorunların çözülmemiş oluşudur.

Diğer taraftan III. Beş Yıllık Plân'da meslekî-teknik liselerin insangücü ihtiyacını karşılamaları ile ilgili hedef şöyle tesbit edilmiştir: "Orta öğretim kademesi genel, meslekî-teknik liselerden meydana gelecek, meslekî-teknik eğitime ağırlık kazandırılarak bu okullar iş hayatının süratle gerektirdiği insangücü yetiştirecek sayı ve nitelikte düzenlenecektir. Meslekî ve teknik liselerin genel lise paraleline getirilmesinden kaçınılarak, bu okulların çalışma alanları ile ilişkileri kurulacak, teknik ve meslekî nitelikleri kuvvetlendirilerek korunacaktır."

Türkiye'nin ekonomik gelişme konusunda şiddetle ihtiyaç duyduğu vasıflı elemanlar hususunda karşılaştığı diğer bir mesele de, yabancı ülkelere çalışmak üzere giden vasıflı işçilerimizin yarattığı sorunlardır. Son on yıldan beri çalışmak ve kazanmak maksadıyla yurt

dışına, yabancı ülkelere giden vasıflı elemanlar, yurt içindeki ihtiyacı bir kat daha arttırmaktadırlar. Bu husus ise millî sanayîmizin gelişmesi bakımından ciddi bir endişe yaratmakta ve aşılması zor bir dar boğazın doğmasına zemin hazırlamaktadır. İlkiki 1965-1970 döneminde 88.000 sanatkârın yurt dışına çıkması, bu daldaki ihtiyaçları % 26 oranında arttırmıştır. Ekonomik gelişmelerini süratle gerçekleştirmek durumunda olan her ülke, esasen kıt olan vasıflı elemanlarını göç alan ülkelere, onların en verimli olacakları yaşlarda kaptırmaktadırlar. Asla unutulmaması gereken husus, yurt dışına giden Türk işçilerinin hakikatte en aktif ve lüzumlu elemanlar olduklarıdır. Hızlı kalkınmayı hedef alan Türkiye'nin vasıflı işgücüne çok ihtiyacı vardır, bu sebeple sanayide vasıflı eleman sıkıntısı çekilmektedir.

Ashında başta Federal Almanya olmak üzere Avrupa ülkelerinin Türkiye'den vasıflı işgücü talepleri bazı sanayî dallarında dar boğazlara yol açmaya başlamıştır. Nitekim 1967-1972 yılları ortalaması % 29-33 arasında değişen yabancı ülkelere işçi akınında, vasıflı işçilere düşen pay 1973 yılı Ağustos'unda % 45.7'ye çıkmıştır. Bu husus ise, Türk ekonomisinin uzun vadeli bünyevî gelişmesi yönünden, dış ülkelere işçi sevkinin mahzurlu olduğunu ortaya koymaktadır. Ekonomik gelişmenin en dinamik etkenlerinden birinin yetişmiş işgücü olduğu gözönüne alınır, esasen vasıfsız işgücünün Türkiye'de yetiştirildikten sonra yollanması yolunda Türkiye yönünden bazı tedbirlerin alınması gereklidir.

Aşağıdaki tablo'da Federal Almanya'da çalışmakta olan yabancı işçilerin vasıflılık oranları verilmiştir:

Ülkeler	Yıllar		
	1968 (%)	1969 (%)	1970 (%)
Türkler	26.4	28.2	34.0
Yunanlılar	4.7	2.4	5.2
İspanyollar	6.7	3.5	4.1
İtalyanlar	24.2	27.1	29.9
Tunuslular	—	—	33.9

Kaynak: İş ve İşçi Bulma Kurumu Gn. Md.; 1972 Yılı Çalışma Raporu. Ankara 1973, sh. 22.

Tablo'da görüldüğü gibi, Türkiye dışarı yolladığı vasıflı işçi oranları en yüksek olan ülkedir. Federal Almanya'da diğer memleketlerin işçileri arasında en üstün vasfa Türkler sahiptir. Bu husus da şüphesiz sanayimizi birçok hallerde dar boğazlara itmektedir.

Dış ülkelere vasıflı işgücü akımının ortaya çıkardığı problemler ve bilhassa tecrübe kazanmış elemanların işlerini terketmeleri ile işyerinde meydana gelen boşluklar, aynı vasfa haiz elemanların derhal ikâmesine imkân olmayışı, sanayiın mevcut sorunlarını daha da ağırlaştırmaktadır. Bu itibarla yabancı ülkelere işçi gönderilmesi meselesi Türk sanayiini baltalamıyacak şekilde ele alınmalıdır. Daha önce de belirtildiği gibi çırak, usta ve kalfalarla ilgili kanun tasarısının bir an önce çıkarılarak yürürlüğe konulmasına şiddetle ihtiyaç vardır. Zira, çırak, kalfa ve ustalarla ilgili kanun tasarısı iş başında eğitimi öngörmekte ve teknolojik gelişmelerle işin niteliğine göre gerekli beceriyi kazandırmak üzere işyerlerinde iş başında eğitim tatbikatını kapsamaktadır. İşçilere bilgi ve vasıf kazandırmayı hedef alan ve ekonomik gelişmede büyük fayda sağlayacağı umulan bu tasarının bir an önce kanunlaşması gerekli ve arzuya şâyandır.

Türkiye'de meslekî-teknik eğitimin çeşitli sorunlarını inceledikten sonra, son olarak bu eğitim türü ile ilgilenen resmî organlar arasındaki anlaşmazlığa değinmek yerinde olur.

Türkiye'de meslekî-teknik eğitim konusunun pekçok sorunundan bahsettikten ve bu sorunlara çözüm yolları teklif ettikten sonra, bu hususun memleketimizde bakanlıklar arasında bir ihtilâf konusu olduğuna da değinmek gerekir.

Türkiye'de meslekî-teknik eğitim maalesef tam bir keşmekeş içindedir. Eğitimin baş sorumlusu bulunan ve bu konuda en fazla görev ve yetkiye sahip olan Milli Eğitim Bakanlığının örgüt eğitim müesseselerini düzenlemesi ve denetlemesi olağandır. Esasen büyük çeşitlilik arzeden ve birçok problemi de beraberinde getiren orta dereceli meslekî-teknik okullar, günümüzde de tamamıyla Milli Eğitim Bakanlığına bağlı kuruluşlar olarak vazife yapmaktadırlar. Ancak bakanlık örgün eğitim müesseselerinin yönetiminin yanısıra yaygın eğitim konusunda da yoğun şekilde faaliyet göstermekte ve özellikle halk eğitimine ağırlık vermektedir. Halkın genel bilgi ve kül-

tür seviyesini arttırmak, okuma-yazma öğretmek ve meslek seçimine yararlı olacak temel bilgileri vermek gibi son derece geniş kapsamlı ve malî külfeti yüksek ödevleri de yüklenen bakanlık, bunların yanısıra sanayi içi eğitime de el atmış durumdadır. Vasıflı eleman yetiştirilmesi amacıyla çeşitli iktisadî devlet teşekküllerinde kurslar açtırmakta, diğer bakanlıklarla ortaklaşa olarak eğitim faaliyetlerini yürütmektedir.

Öte yandan sanayi-îçi eğitim konusu Sanayi Bakanlığı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı ve Çalışma Bakanlığı tarafından ciddiye ve hassasiyetle ele alınmaktadır. Millî Eğitim Bakanlığının hizmet-içi eğitim faaliyetlerini yürüttüğü çeşitli iktisadî kamu kuruluşları Sanayi Bakanlığına bağlı kuruluşlardır. Öte yandan Çalışma Bakanlığının İş ve İşçi Bulma Kurumu vasıtasıyla yürüttüğü eğitim faaliyetlerinin esasen çalışanların problemleri ile ilgili olduğu gerekçesiyle kendi bünyesinde toplanması gerektiğini savunmaktadır. Böylece işçi eğitimi Bakanlıklar arasında bir anlaşmazlık konusu olma durumunu sürdürmekte ve ortaklaşa düzenlenen seminer ve kurslar sadece gelip geçici tedbirler olarak kalmakta, problemi kökünden çözümlenmekten uzak bulunmaktadır. Millî Eğitim Bakanlığının örgün ve yaygın eğitim faaliyetleri yanısıra, çok çeşitli konularda faaliyet gösterdiği düşünülecek olursa, sanayi-îçi eğitim konusunda diğer bakanlıklara yetki vermesi ve her bakanlığın kendi bünyesi içinde, sorunlarını daha yakından tanıdığı ve ihtiyaçları hakkında daha teferruatlı bilgiye sahip olduğu bir zümreyi eğitmesi, böylece bakanlıklar arasında bir işbirliği ve dayanışma ahenginin temini, problemin çözülmesinde büyük yarar sağlayacaktır.

Aslında bakanlıklar arasında işbirliğinin temini, meslekî-teknik eğitim faaliyetlerini yürütecek bakanlıklar arası bir organın kurulması ile mümkün olabilir. Çeşitli bakanlıklardan seçilecek üyelerin iştiraki ile tesis edilecek bir kuruluş meslekî-teknik eğitim faaliyetlerini yürütecek şekilde organize edilerek faaliyet gösterebilir. Bu kuruluşa bakanlık temsilcilerinin yanısıra, işçi ve işveren teşekküllerinden de temsilcilerin iştiraki temin edilerek, Türkiye'de meslekî-teknik eğitim sorunu üzerinde bu kuruluşun vereceği kararların dikkate alınmasının büyük bir fayda temin edeceği muhakkaktır.

Üzerinde önemle durulması gereken husus, meslekî-teknik eğitim sistemimizin yıllar boyu süregelen devamlı değişmelere hedef

olmaktan kurtarılması ve yeniden bir düzene sokulmasının zorunluluğudur. Gerek genel, gerek meslekî eğitimde devamlı olarak yapılan değişiklikler, yenilik ve reform çalışmaları Türk eğitim sistemini bir karışıklığa sürüklemekten öteye geçememiş ve mevcut istikrarsızlığı bir kat daha arttırarak eğitimin kalitesini menfî yönde etkilemiş ve umulan verimin teminini imkânsız hale getirmiştir. Bu itibarla meslekî-eğitim teknik eğitim sistemimizde istikrarın sağlanması Türkiye'de bugüne kadar elde edilen gelişmeleri daha hızlandırıcı bir tesir yaratacaktır. Son yıllarda eğitim sistemimize getirilmek istenilen yenilik ve reformların Türkiye'de ekonomik gelişmenin hayatî unsurlarından biri olan vasıflı işgücü ihtiyacının sağlanmasında müsbet yönde bir değişim meydana getirmesi ve meslekî-teknik eğitim problemini çözümü beklenmektedir.